

Klió 2004/3.

13. évfolyam

Fiumeiek az olasz és a magyar szabadságért

Az olasz risorgimento, a nemzeti újjászületés időben egybeesik a magyarral. Sőt éppen ez az az időszak, amikor a magyar és az olasz nép a történelem egyazon útján találkoztak össze. A nemzeti újjászületések eseményei különösen a XIX. század középso harmadában kapcsolódtak szorosan egymáshoz: a két nép között már évszázadok óta létező barátság ekkor testvériséggé fejlődött. E testvériség leginkább kézzelfogható bizonyítékai a magyar szabadságért Kossuth Lajos oldalán harcoló olasz légio és a Giuseppe Garibaldit dél-olaszországi hadjáratán hűen kísérő magyar légio voltak. Kevésbé látványosak, ugyanakkor nem kevésbé fontosak voltak azok az újra meg újra elkezdett diplomáciai erőfeszítések, amelyek a közös ellenség, Ausztria elleni szövetség megkötésére irányultak.

Nagyon sokan és sokat írtak már az olasz–magyar történelmi kapcsolatokról ezekről a sorsfordító évtizedekről. Említést érdemelnek *Gaetano Falzone, Attilio Vigevano, Márkus István, Pásztor Lajos, Koltay-Kastner Jenő, Lukács Lajos, Jászay Magda, Csorba László, Pasquale Fornaro* munkái, és, természetesen, még folytathatnánk a sort. Különleges figyelemre tarthat számot néhány kötet, amelyek fontos ismereteket közölnek a tárgyalt korszak magyar-olasz kapcsolattörténetéhez. Az egész időszak történetéhez alapvető egyrészt Koltay-Kastner Jenő könyve (*A Kossuth-emigráció Olaszországban*, Budapest, 1960), amely a kimeríthetetlen munkabírási szerző korábbi széleskörű kutatásainak összefoglalása, másrészt Pasquale Fornaro munkája (*Risorgimento Italiano e Questione Ungherese 1849–1867*, Messina, 1995), amely egy korábban ismeretlen palermói családi levéltár vonatkozó bőséges anyagát feldolgozva foglalja össze az eseményeket. Ami az 1848–1849. évi kapcsolatokat illeti, bár több mint fél évszázaddal ezelőtt jelent meg, máig alapvető Jászay Magda műve (*L'Italia e la rivoluzione ungherese 1848–1849*, Budapest, 1948), amelyet igazságtalanul és érthetetlen módon elfelejtett a korszakkal foglalkozó kutatók többsége is. E rövid felsorolást két olyan kötetel zárom, amelyek az olaszországi magyar légio történetét tárgyalják. Az egyik egy olasz hadtörténész, Attilio Vigevano lassan egy évszázaddal ezelőtti munkája (*La legione ungherese in Italia 1859–1867*, Roma, 1924), amely az eseményeket alapvetően katonai szempontok alapján vizsgálja. A másik Lukács Lajos könyve (*Az olaszországi magyar légio története és anyakönyvei 1860–1867*, Budapest, 1986), amely szinte kimerítően dolgozza fel a magyar légio történetét.

A XIX. század közepi olasz–magyar kapcsolatokról történetét tehát olyan gazdag szakirodalom tárgyalja, hogy egy újabb könyvet e témában feleslegesnek ítélnénk, és bizonyára az is lenne, ha nem szolgálna valami újdonsággal. Mellace Katalin könyvét, természetesen, nem érheti ez a szigorú kritika. A szerző a következőket írja munkája bevezetőjében: „Az a célunk, hogy... megvizsgáljuk a Habsburg Ausztria ellen a függetlenségért vívott közös harcban vállalt fiúmei részvételt, amely összekötő kapocsként szolgált Olaszország és Magyarország politikai és katonai együttműködésében.” E könyv fontossága tehát alapvetően a fiúmeiek részvételének, az események folyamán tanúsított magatartásuknak, tetteiknek szentelt különleges figyelemből származik. A szerző néhol talán túlságosan is hosszán elidőzik már jól ismert események taglalásával, de a főszereplőket sohasem felejt el. A kötet lapjain 96 fiúmei szerepel név szerint, néhányuk többször is. Ez nem alacsony szám, főként, ha figyelembe vesszük, hogy ezekben az alapvetően hadieseményekben való fiúmei részvétel vizsgálata komoly nehézségekbe ütközik. Meglehetősen kevés korabeli irat áll ugyanis rendelkezésre, mivel, ahogy erre a szerző is rámutat, Fiume szabad város lakosai felmentést kaptak a kötelező katonai szolgálat alól.

Ennek ellenére a fiúmeiek mindenütt jelen voltak. Ott találjuk őket, részben a Császári Királyi Haditengerészet dezertőrjeiként, Daniele Manin oldalán a Szent Márk Köztársaság védelmében folytatott küzdelmekben. Közülük mintegy ötvenen harcoltak a magyar függetlenségért az Alessandro Monti által vezetett olasz légio tagjaiként. Többen követték továbbá Garibaldit az Olaszország egyesítéséért vívott küzdelmekben, végezetül néhányan közülük az 1860-as években feltűntek az olaszországi magyar légio soraiban. A fiúmeiek, Magyarország és Olaszország különböző hadszínterei mellett, természetesen kifejezték szolidaritásukat a közös magyar–olasz ügy iránt magában Fiume városában is. Támogatásukról biztosították a magyar légio és az olasz csapatok egy esetleges fiúmei partraszállásának tervét, hogy innét kiindulva bontsák ki Magyarországon egy újabb függetlenségi harc zászlaját. A fiúmei olaszok, szöges ellentétben az általuk törvénytelennek nevezett, mert háborús agresszióknak tartott megszállás következtében felállt osztrák–horvát hatóságokkal, vissza akartak térni – a

számtalan előnyt biztosító corpus separatum formájában – közvetlenül Magyarországhoz. A magyarok ugyanis, ahogy maguk a fiumeiek mondták, tiszteletben tartották jogaikat és olaszságukat.

Zárásképpen következzen még egy rövid idézet a kötet bevezetőjéből: „A fiumeiekre helyezett hangsúly egy olyan történelmi valósággal kíván megismertetni, amit ritkán tárgyalnak, olykor eltorzítanak, és sokunk számára máig ismeretlen.” Mellace Katalin elérte a célját: könyve hasznos hozzájárulás a nemzeti újjászületések idején vívott harcokban megnyilvánuló fiumei részvétel jobb megismeréséhez.

Mellace, Katalin: Italiani e ungheresi nelle lotte risorgimentali. La partecipazione fiumana 1848–1868 (Olaszok és magyarok a Risorgimento küzdelmeiben. A fiumei részvétel 1848–1868). Società di Studi Fiumani, Roma, 2002. 238 p.

Pete László